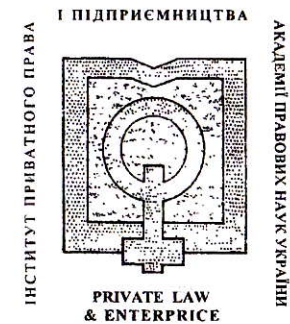

Академія правових наук України
Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва
Юридичний інститут Прикарпатського університету ім. В.С.

КОРПОРАТИВНЕ ПРАВО В УКРАЇНІ: становлення та розвиток

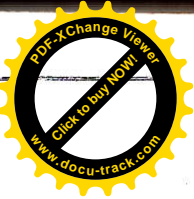
ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

За матеріалами міжрегіональної науково-практичної
конференції

м. Івано-Франківськ, 26-27 вересня 2003 року

Київ • 2004

Укр. 242 7) (082)
 БК 67.9 КР) 400я43

Редакційна колегія:

- член-кор. АПрН України, к.ю.н. О.Д. Крупчан (голова),
- к.ю.н. В.Д. Басай,
- академік АПрН України, д.ю.н. В.В. Луць,
- академік АПрН України, д.ю.н. М.В. Костицький,
- к.ю.н. М.К. Гаялянич (заст. голови),
- к.ю.н. В.М. Махінчук,
- академік АПрН України, д.ю.н. Н.С. Кузнцова,
- академік АПрН України, д.ю.н. О.А. Підпригора,
- академік АПрН України, д.ю.н. М.Й. Штефан,
- член-кор. АПрН України, д.ю.н. А.С. Довгерт,
- член-кор. АПрН України, к.ю.н. В.В. Комаров,
- член-кор. АПрН України, д.ю.н. Н.М. Мироненко,
- член-кор. АПрН України, д.ю.н. П.М. Рабинович,
- член-кор. АПрН України, к.ю.н. М.М. Сібільов,
- д.ю.н. І.В. Снасибо-Фатєєва,
- д.ю.н. Є.О. Харитонов,
- академік Академії наук вищої школи України, д.ю.н. О. В. Дзера,
- д.ю.н. В. С. Щербина

Корпоративне право в Україні: становлення та розвиток. Зб. наук. праць (За матеріалами міжрегіональної наук.-прак. конф., м. Івано-Франківськ, 26-27 вересня 2003 р.) /Редкол.: О.Д. Крупчан (голова), В.Д. Басай, В.В. Луць та ін. – К.: НДІ приватного права і підприємництва АПрН України, 2004. – 428 с.

З огляду на вступ у дію нових Цивільного та Господарського кодексів України подаються матеріали міжрегіональної науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 26-27 вересня 2003 р.), в яких розкриваються загальнотеоретичні та практичні проблеми у галузі корпоративного права, зокрема його приватно-правові та публічні правоскладові, їх вплив на правове регулювання діяльності господарюючих суб'єктів і на реформування економіки Української держави в цілому.

Збірник розрахований на фахівців органів державного управління, науковців, викладачів, студентів вузів та підприємців.

Друкуються за рішенням Вченої ради Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва АПрН України (протокол №2 від 18 лютого 2004 р.)

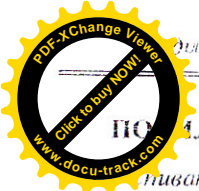
ЗМІСТ

ПЕРЕДНЄ СЛОВО 10

Розділ I

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ КОРПОРАТИВНИХ ВІДНОСИН

<i>Крупчан О.Д.</i>	Публічні і приватні засади у сфері корпоративних правовідносин	12
<i>Луць В.В.</i>	Регулювання корпоративних відносин за новим Цивільним і Господарським кодексами України	23
<i>Снасибо-Фатєєва І.В.</i>	Загальнотеоретичні засади та практичні аспекти корпоративного управління в світлі реформування законодавства України	28
<i>Харитонов Є.О.</i>	Місце корпоративних норм у системі форм (джерел) права	32
<i>Харитонова О.І.</i>	Загальнотеоретичні проблеми виникнення корпоративних правовідносин	36
<i>Васильєва В.А.</i>	Корпоративне право як об'єкт цивільних правовідносин	40
<i>Зеліско А.В.</i>	Межі здійснення корпоративних прав	46

ПОСИЛАННЯ НА ДЖЕРЕЛА:

1. *Питавак В.А.* Корпоративная культура. Теория и практика менеджмента. – Спб: Питер, 2001.

2. Український радянський енциклопедичний словник. В 3-х томах, Т.1. – К.: АН УРСР, 1966.

3. Соціологія: Короткий енциклопедичний словник. – За ред. В.І. Волович. – К.: Український центр духовних культур, 1998.

4. Словник юридичних термінів. – К.: "Юрінком Інтер", 1994.

5. Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера. – За ред. Р.Дяківа. – К.: Міжнародна економічна фундація, 2000.

6. *Михайлов С.В.* Категория интереса в российском гражданском праве. – М.: "Статут", 2002.

7. *Вінник О.М.* Публічні та приватні інтереси в господарських товариствах: проблеми правового забезпечення. – К.: "Атіка", 2003.

8. *Курбатов А.Я.* Сочетание частных и публичных интересов при правовом регулировании предпринимательской деятельности. – М., 2001.

9. *Волгин В.В.* Защита интересов индивидуального предпринимателя: Практическое пособие. – 2-е изд., доп. – М.: "Маркетинг", 2002.

10. *Храброва И.А.* Корпоративное управление. Вопросы интеграции. – М.: "Альпина", 2000.

11. Общая теория государства и права. Академический курс в 3-х томах. – Т.3. Гл. XVIII. – М., 2001.

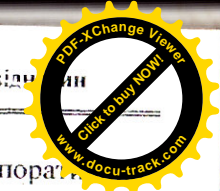
12. Кримінальний кодекс України. 05.04.2001 // ОВУ №21. – Ст.ст.2, 11, 2001.

Класифікація корпоративних прав

Саракун І.Б.,

молодий науковий співробітник Лабораторії корпоративного права, здобувач НДІ приватного права і підприємництва АПрП України

З огляду на те, що галузь корпоративного права набуває дедалі більшої зацікавленості серед науковців, зокрема до її предмета, змісту, природи правовідносин, – актуальним на сьогодні-

шній день залишається питання класифікації корпоративних прав.

На підставі аналізу останніх досліджень і публікацій можна зробити висновок про те, що у них уже започатковане розв'язання даної проблеми. Так, у юридичній літературі висловлені різні точки зору та підходи щодо класифікації, власне, прав акціонерів: Шершеневич Г.Ф. поділяє права акціонерів на особисті та майнові. Цієї точки зору дотримується ряд сучасних вчених, серед яких Вінник О.М., Лаптев В.В. та ін. За цією класифікацією до особистих прав відносять право на участь у загальних зборах товариства; право вимагати скликання позачергових загальних зборів; вносити пропозиції на розгляд загальних зборів; обирати та бути обраним до виборних органів товариства; оспорювати незаконні рішення загальних зборів або правління товариства; право на інформацію та право вимагати перевірки фінансово-господарської діяльності правління. До майнових прав належать право на отримання дивідендів та право на частину майна при ліквідації товариства. Кашаніна Т.В. в узагальненому вигляді поділяє права учасника товариства на корпоративне право (право брати участь в управлінні товариством) та зобов'язальні права (право вимагати виплати оголошених дивідендів; право на належну частину майна, що залишається після ліквідації товариства) (1; с.214).

Основний перелік корпоративних прав закріплений законодавством, але він не є вичерпним. Значна їх частина міститься у внутрішніх нормативних актах компанії, тому здійснити класифікацію всіх існуючих корпоративних прав неможливо.

На підставі аналізу літературних джерел можна зробити висновок про те, що єдиної класифікації корпоративних прав у літературі не існує. На мій погляд, їх можна поділити в залежності від характеру на: майнові:

- брати участь у розподілі прибутків товариства;
- отримувати частину прибутку товариства у вигляді дивідендів;

отримувати частину вартості майна товариства у разі його ліквідації;
розпоряджатися акціями (а для інших видів корпорацій – часткою в статутному фонді): продавати, передавати, відчужувати іншим способом у порядку, визначеному чинним законодавством та статутом товариства;

заповідати акції (частку) у спадщину;

купувати додатково випущені акції товариства;

членські (управлінські);

входити в товариство і виходити з нього;

брати участь у загальних зборах акціонерів (зборах учасників);

обирати і бути обраним до органів товариства;

брати участь в управлінні товариством у порядку, визначеному статутом товариства та законодавством;

отримувати інформацію про діяльність товариства.

Усі корпоративні права за класифікацією, запропонованою Могилевським С.Д., можна поділити на основні та додаткові (2; с.67).

До основних прав за класифікацією, ним запропонованою, можна віднести всі корпоративні права, які встановлені законодавством України. В свою чергу, основні права поділяються на безумовні права та права під умовою. До безумовних прав відносять права, які мають імперативний характер і не можуть бути виключені чи обмежені самими суб'єктами корпоративного права. Безумовні права, в свою чергу, поділяються на загальні – ті права, які об'єднують у собі права певної групи, за допомогою яких відбувається реалізація загальних прав, і конкретизуючі – права, які деталізують, розкривають зміст загальних прав. Їх можна класифікувати в залежності від основного права, реалізацію і захист якого вони забезпечують. Наприклад, основне безумовне право акціонера – це право на участь у загальних зборах; воно забезпечується іншими правами, серед яких: право на отримання

достатньої та своєчасної інформації стосовно дати, місця проведення та порядку денного загальних зборів; право на отримання інформації про зміни в порядку денному; право на ознайомлення з документами, що стосуються порядку денного; право брати участь у загальних зборах особисто або через представника. Цей перелік конкретизуючих прав не є вичерпним, оскільки належні акціонерів конкретизуючи права (у тому числі пов'язані з правом брати участь у загальних зборах) можуть бути закріплені в установчих та внутрішніх документах товариства (3; с.21).

Окрему групу в класифікації корпоративних прав займають права під умовою, які набуваються їх суб'єктами за наявності певних умов та обставин.

Додаткові права – це ті права, які встановлюються самими суб'єктами корпоративного права в локальних нормативних актах. Розглядати корпоративні права, і основні, і додаткові, необхідно в аспекті прав акціонерів – перша група, та прав учасників ТЗОВ та ТЗДВ – друга група. Критерієм такої класифікації є об'єкт права власності, що породжує в особи наявність корпоративних прав. Для першої групи – це акція, для другої групи – це частка в статутному фонді. Різний правовий режим деяких категорій акцій, в свою чергу, сприяв виникненню неоднакової за обсягом та змістом сукупності корпоративних прав акціонерів, яка залежить від того, які акції належать на праві власності суб'єкту корпоративних прав – акції ВАТ чи ЗАТ, прості чи привілейовані акції (4; с.109). Тому слід розглянути основні корпоративні права, які, в першу чергу, встановлені статтею 10 Закону України “Про господарські товариства”. Вони мають загальний характер, а розкриває їх зміст група конкретних прав.

Класифікація корпоративних прав повинна здійснюватися на підставі аналізу джерел корпоративного права, якими є численні законні, підзаконні та внутрішньо-корпоративні акти. Тому, в залежності від джерела виникнення, корпоративні права можна поділити на:

1) законні – ті, які встановлені законами;

2) незаконні – права, які встановлені підзаконними нормативними актами;

3) внутрішньо корпоративні, які в свою чергу можна поділити на:

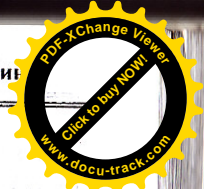
– установчі – права, які встановлюються установчими документами;

– права, які встановлені в позастатутних внутрішніх документах корпорації (наприклад, положення про правління, протокол засідання спостережної ради та ін.).

На підставі проведених досліджень щодо класифікації корпоративних прав можна зробити висновок про те, що всі корпоративні права можна поділити в залежності від: характеру – на майнові та членські (управлінські); безумовності їх існування у особи – на безумовні (які, в свою чергу, поділяються на загальні і конкретизуючі) та права під умовою; джерела виникнення – на законні, підзаконні, внутрішньо-корпоративні (установчі і ті, які встановлюються в позастатутних документах).

ПОСИЛАННЯ НА ВИКОРИСТАНУ ЛІТЕРАТУРУ:

1. *Кашанина Т.В.* Хозяйственные товарищества и общества: правовое регулирование внутрифирменной деятельности. Учебник для вузов. – М.: Издательская группа ИНФРА-М-КОДЕКС, 1995. – С.214.
2. *Мозилевський С.Д.* Общества с ограниченной ответственностью. – М., 1999. – С.67.
3. *Щербина О.В.* Правове становище акціонерів за законодавством України. – К.: “Юрінком Інтер”, 2001. – 160 с.
4. *Глущь Н.С.* Корпорації та корпоративне право: поняття, основні ознаки та особливості захисту. Дисертація кандидата юридичних наук: 12.00.03 / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 2000. – 194 с.

Гарантії забезпечення захисту порушеного права: правова природа відносин

Гуйван П.Д.,

доцент Полтавської філії Національної юридичної академії ім. Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук

Розділ II книги першої Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) зазначає, що до складу осіб, які беруть участь у цивільних відносинах, входять фізичні, юридичні особи, держава, Автономна Республіка Крим та територіальні громади. Виходячи із змісту статті 15 цього Кодексу, кожна особа – учасник цивільних відносин має право на захист свого порушеного цивільного права та інтересу. При цьому в ЦК України неодноразово зазначається про рівноправність усіх учасників даних відносин (див. ст.ст. 16, 91, 167, 168, 169 тощо).

Отже, за сенсом закону (ст.16 ЦК України) всі учасники цивільно-правових відносин за наведеним нижче переліком: фізичні, юридичні особи, держава, Автономна Республіка Крим та територіальні громади (в особі створених ними органів, юридичних осіб та представників) можуть вимагати визнання незаконним рішення, дій або бездіяльності органу державної влади, місцевого самоврядування, їхніх посадових чи службових осіб. Такий спосіб захисту порушеного права і практична реалізація даного способу призводять до зміни або припинення спірних правовідносин¹, відновлення належного особі суб’єктивного права.

Чи забезпечена реалізація даного права учасників цивільних відносин українським процесуальним законодавством? Видається доцільним при розгляді цього питання розмежувати правовий

¹Див.: *Слипченко С.А., Кройтор В.А.* Гражданское право Украины. – Ч.1 – Харьков: “Эспада”, 2000. – С.43.